

De arbeidsmarkt voorbij

Herremans, W. (2006). *De arbeidsmarkt voorbij. Een analyse van uitredepatronen bij vijftigplussers*. Eindrapport Steunpunt WAV.

De gemiddelde leeftijd van alle vijftigplussers die in 2001 de arbeidsmarkt verlaten hebben was 58,5 jaar. Het gaat om personen die bij de uittrede tussen 51 en 70 jaar oud waren. Hiermee zitten we een heel eind verwijderd van de officiële pensioenleeftijd van 65 jaar.¹ De gemiddelde uitredeleeftijd loopt sterk uiteen voor de verschillende beroepsstatuten. In oplopende volgorde treden de arbeiders gemiddeld het vroegst uit (56,7 jaar), gevolgd door de bedienden (57,9 jaar) en de ambtenaren (59 jaar). De zelfstandigen, tot slot, vormen de enige beroepsgroep die een gemiddelde uitredeleeftijd boven de zestig jaar laat optekenen (61,4 jaar).

Eerder vroeg dan laat

Vaak wordt er op jonge leeftijd uitgetreden. Meer dan de helft (53,1%) van alle vijftigplussers die de arbeidsmarkt verlieten, was jonger dan zestig jaar bij de uittrede. Hier zijn onder andere de vijftigplussers te situeren die via een conventioneel brugpensioen op de leeftijd van 58 jaar of vroeger uit de arbeidsmarkt treden. De leeftijd van zestig jaar was echter de meest voorkomende uitredeleeftijd. Bijna 18% van de uitredende vijftigplussers was zestig jaar bij het verlaten van de arbeidsmarkt (figuur 1).

Deze vijftigplussers zetten heel vaak de stap om op zestig jaar een vervroegd wettelijk rustpensioen op te nemen. Een laatste 29% van de uitreders was ouder dan zestig jaar op het ogenblik dat ze de arbeidsmarkt verlieten. De leeftijden van 61 en 65 jaar zijn de meest voorkomende uitredeleeftijden in deze categorie, met telkens 6,8% van alle uitreders (figuur 1).

De standaard is niet de norm

Het officieel rustpensioen kunnen we beschouwen als het standaardkanaal om de arbeidsmarkt te verlaten. Hier zijn de uitreders te situeren die minstens de officiële pensioenleeftijd afwachten om dan een rechtstreekse overgang te maken van de laatste job naar een wettelijk rustpensioen. Slechts een minderheid van de vijftigplussers trad echter uit via het officieel rustpensioen (13,6%, figuur 2). De grote meerderheid van de uitredende vijftigplussers (86,4%) week met

andere woorden af van de 'standaard' en verliet vroegtijdig de arbeidsmarkt. Het vervroegd rustpensioen (31,8%) was het meest gebruikte kanaal om de arbeidsmarkt vroegtijdig te verlaten. Daarnaast traden relatief veel vijftigplussers uit de arbeidsmarkt via het conventioneel brugpensioen (16,7%) en de werkloosheid (11,9%). Tot slot was er een aanzienlijke groep van uitredende vijftigplussers die uit de arbeidsmarkt stapte via een voor het analysebestand niet gekend kanaal (24,7%). Hier zijn onder andere de uitreders te situeren die een vergoeding wegens arbeidsongeschiktheid ontvangen, maar evenzeer diegenen die geen toegang hebben tot een van de socialezekerheidsstelsels of die zich terugplooiën in het huishouden.

Het statuut maakt de man

Gezien de eigenheid van elk beroepsstatuut en de specifieke modaliteiten met betrekking tot bepaal-

de uittredekanalen, kunnen we verwachten dat er aanzienlijke verschillen bestaan in de uittredepatronen van arbeiders, bedienden, ambtenaren en zelfstandigen.

Arbeiders zijn er vroeg bij

Heel wat arbeiders treden op relatief jonge leeftijd uit de arbeidsmarkt: meer dan drie kwart van alle arbeiders die in 2001 de arbeidsmarkt verlieten, was nog geen zestig jaar. De leeftijd van 58 jaar is de meest voorkomende uittredeleeftijd bij de arbeiders (13,7%). Een belangrijke verklaring hiervoor is dat het conventioneel brugpensioen, dat op 58-jarige leeftijd (of vroeger) kan ingaan, vooral bij de arbeiders van toepassing is. Voor de arbeiders was het conventioneel brugpensioen (33,8%) dan ook het meest gebruikte uittredekanaal, gevolgd door de werkloosheid (22,6%).

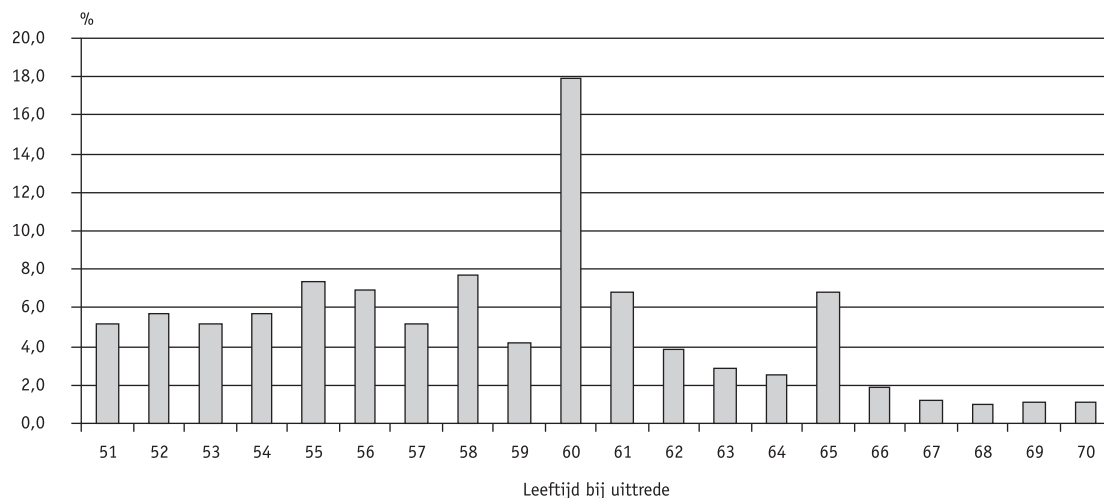
ders (13,7%). Een belangrijke verklaring hiervoor is dat het conventioneel brugpensioen, dat op 58-jarige leeftijd (of vroeger) kan ingaan, vooral bij de arbeiders van toepassing is. Voor de arbeiders was het conventioneel brugpensioen (33,8%) dan ook het meest gebruikte uittredekanaal, gevolgd door de werkloosheid (22,6%).

Bedienden in gespreide orde

Voor de bedienden is de leeftijd van zestig jaar de belangrijkste uittredeleeftijd: 16,1% van de uittre-

Figuur 1.

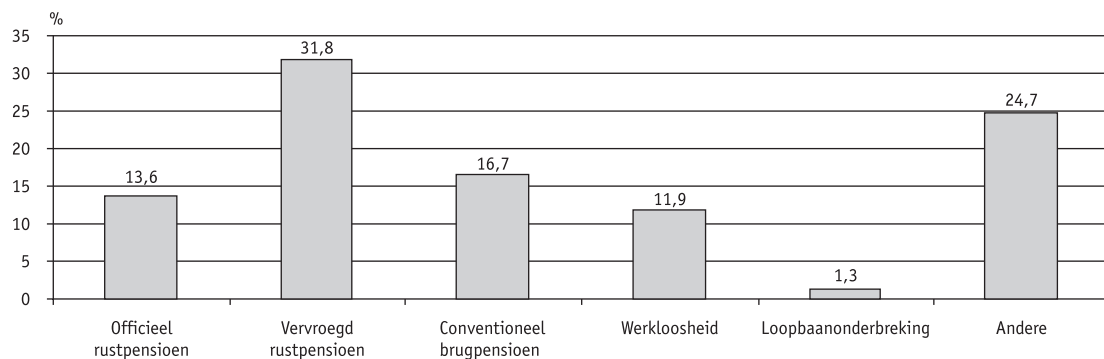
Verdeling van de uittrede vijftigplussers naar leeftijd (België; 2001)

Bron: PMBA-bestand uit het Datawarehouse AM&SB bij de KSZ (Bewerking Steunpunt WAV)

Figuur 2.

Verdeling van de uittrede vijftigplussers naar uittredekanaal (België; 2001)

Bron: PMBA-bestand uit het Datawarehouse AM&SB bij de KSZ (Bewerking Steunpunt WAV)

dende bedienden anno 2001 was zestig jaar. De bedienden die op de leeftijd van zestig jaar de arbeidsmarkt verlieten, deden dit meestal via een vervroegd rustpensioen. Veel van de andere uittredende bedienden waren jonger dan zestig jaar. Naast het vervroegd rustpensioen (20%) blijken ook het conventioneel brugpensioen (25,8%) en de werkloosheid (14,5%) vaak gebruikte uitredekanaalen voor de bedienden.

Ambtenaren op één lijn

Bij de uittredende ambtenaren valt vooral het grote aandeel van zestigjarigen op: maar liefst 39,7% van alle ambtenaren die in 2001 de arbeidsmarkt verlieten, was op dat moment zestig jaar. Wat het uitredekanaal betreft, is de homogeniteit bij de ambtenaren nog sterker: maar liefst vier vijfde (80,3%) van de uittredende ambtenaren verliet de arbeidsmarkt via het vervroegd rustpensioen. Ambtenaren maken dan ook in groten getale gebruik van het vervroegd rustpensioen om op zestigjarige leeftijd de arbeidsmarkt te verlaten.

Zelfstandigen blijven in de running

De zelfstandigen wachten relatief lang alvorens de arbeidsmarkt te verlaten. De grootste groep van uittredende zelfstandigen was zelfs te situeren bij de 65-jarigen, met andere woorden bij de zelfstandigen die de officiële pensioenleeftijd bereikten (17,4%). Bovendien waren heel wat andere uittredende zelfstandigen zelfs ouder dan 65 jaar bij het verlaten van de arbeidsmarkt. Het officieel rustpensioen springt duidelijk in het oog als belangrijkste uitredekanaal voor de zelfstandigen: een derde (33,7%) van de uittredende zelfstandigen wachtte

minstens de officiële pensioenleeftijd af om rechtstreeks over te stappen van de zelfstandige activiteit naar een wettelijk rustpensioen.

Uitredende meten is weten

De analyses in het rapport steunen op het Panel Mobiliteit van de Bevolking op Arbeidsleeftijd (PMBA-bestand), een steekproef uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid. Het PMBA-bestand is een loopbaanpanel op basis van een koppeling van meerdere sociaalzekerheidsbestanden. Het dynamische karakter en de administratieve achtergrond vormen twee belangrijke troeven voor beleidsgericht arbeidsmarktonderzoek. Deze eigenschappen van het PMBA-bestand bieden immers de mogelijkheid om een link te maken tussen loopbaantransities enerzijds en institutionele determinanten anderzijds. Het PMBA-bestand beschikt intrinsiek dan ook over heel wat elementen om de impact van innovatieve beleidsmaatregelen op de loopbaan- en uitredepatronen te becijferen.

*Wim Herremans
Steunpunt WAV*

Noot

1. Anno 2001 was de officiële leeftijd voor de toekenning van een rustpensioen in de privésector aan vrouwen weliswaar 62 jaar. In de analyses werd voor de vrouwen deze lagere officiële pensioenleeftijd dan ook in rekening gebracht. De officiële pensioenleeftijd voor vrouwen wordt geleidelijk opgetrokken tot 65 jaar in 2009.